

BEKÖSZÖNTŐ

GUEST EDITORS' WELCOME

Üdvözljük a Comitatus Önkormányzati Szemle olvasóit! Aktuális lapszámunk tematikus összeállítás, tisztelgés néhai kollégánk, Rechnitzer János professzor életműve előtt, aki 2023. június 22-én hunyt el.

ÉLETÚT

Rechnitzer János Károly Héderváron született 1952. június 5-én. A győri Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett. Felsőfokú tanulmányait Pécssett kezdte meg 1971-től a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Pécsi Kihelyezett Tagozatán. 1975-ben szerzett okleveles közgazdász diplomát a frissen önállóvá vált Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán. Kutatói pályafutását az 1943 óta működő MTA Dunántúli Tudományos Intézetében (DTI) kezdte 1975. szeptember 1-jén, Bihari Ottó akadémikus igazgató meghívására. A regionális kutatások hőskora ekkor kezdődött Magyarországon, azáltal, hogy a terület- és településfejlesztési kutatások az akadémiai alapkutatások rangjára emelkedtek. A DTI mint multidiszciplináris kutatóhely inspirálón hatott tudományos tevékenységére. Egyetemi doktori címét 1978-ban, a közgazdaságtudomány kandidátusa címét 1985-ben nyerte el. 1982–1986 között rövid kitérőt tett pályájában: a Pollack Mihály Főiskola docense, gazdasági igazgatója volt.

1986-ban tért vissza a tudományos pályára, amikor is Enyedi György akadémikus felkérésére új kutatóhely szervezésébe kezdett „szeretett városában”, Győrben. Így alakult meg a hálózati elven, több telephellyel, pécsi központtal működő MTA Regionális Kutatások Központja (RKK) Észak-dunántúli Osztálya, amely 1995-től Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet, NYUTI néven vált elismert kutatóintézeté, és amelyet 2007-ig vezetett igazgatóként. 2008-tól tudományos tanácsadóként, majd 2021-től kutató professor emeritusként vett részt az osztály tevékenységében.

Rechnitzer János az „arany generáció” egyik vezéralakja volt. Ő maga nevezte aranykornak azt az időszakot (1984–2004), amikor kiteljesedett és teljes vertikumában intézményesült a regionális tudomány Magyarországon. Kihívásokkal, lehetőségekkel teli időszak volt ez, amelyben az ő alkotói kreativitása sikerrel érvényesült, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy 1995-ben, mindössze 42 évesen nyerte el a földrajztudományok doktora címet.

Nemcsak intézetalapító volt, hanem iskolateremtő is. Nevéhez fűződik Győrben az egyetemi szintű társadalomtudományi és doktori képzés megszervezése. A Széchenyi István Főiskolán 1991-ben alapította meg a Regionális és Településgazdaságtan Tanszéket, amely a közgazdász képzésen belül a településgazdász szakirányt gondozta. 1999-ben habilitált közgazdaságtudományból Pécssett, 2000-ben kapott egyetemi tanári kinevezést. Országos elismertségét tanúsítja, hogy 2001-től már a Magyar Akkreditációs Bizottság alelnöke volt. 2002-ben kapott felkérést az újonnan alakult Széchenyi István Egyetem (SZE) Jog- és Gaz-

daságtudományi Kar vezetésére, amelyet dékánként 2008-ig látott el. 2008–2014 között pedig az egyetem általános és tudományos rektorhelyettese volt.

2004-ben alapította és 2020-ig vezette a SZE Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskoláját, amely 2008-ban (az Állam és Jogtudományi Doktori Iskola önállóvá válásával) vette fel a Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola (RGDI) nevet. A tudományos iskolateremtés sikerét mutatja, hogy 31 témavezetett hallgatója nyert el sikerrel tudományos fokozatot. Köztük olyanok, akik később professzorok, egyetemi, kutatóintézeti vezetők lettek.

Szakmai életútja sokrétű és rendkívül gazdag. A társadalomtudományok több területén alkotott maradandót. Szűkebb szakterülete a regionális tudomány volt, munkáira mindig az interdiszciplináris megközelítés volt jellemző. A saját maga által legfontosabbnak tekintett tudományos eredményei – melyek egy részét szerzőtársakkal érte el – a következők voltak: 1) A területi ágazati kapcsolatok mérlegének hazai alkalmazása; 2) Az innovációk térbeli terjedésének modellezése és alkalmazása a regionális politikában; 3) A regionális gazdaságtan alapvető kézikönyvei; 4) A magyar–osztrák–szlovák határon átnyúló regionális kapcsolatok vizsgálata; 5) A területi tervezés és politika új koncepciójának és módszertanának kidolgozása; 6) A területi fejlődést befolyásoló tényezők vizsgálata, azok hatása a térszerkezetre; 7) Mobilitás és környezet: járműipar, önzetű járművek, társadalmi hatások és kihívások; 8) A magyar és a kelet-közép-európai nagyvárosok fejlődési folyamatainak feltárása.

Rechnitzer Jánost mindig az alkotó kreativitás jellemezte. Kutatásai és könyvei az egyetemi és doktori képzések, valamint a terület- és településfejlesztési gyakorlat meghatározó szakirodalmi bázisát jelentik. Több tucatnyi fejlesztési program irányítója volt, emellett számos programnál szakértőként tevékenykedett. Rendkívül termékeny tudós volt (aki magát ól értetődőnek vette, hogy az írásait olvasószerkesztő vagy társszerző gondozza). A Magyar Tudományos Művek Tára aktuális állapota szerint több mint 500 publikációja jelent meg, amelyek kétharmadát önállóan jegyezte. Tudományos közleményei között 23 könyv, 38 könyvszerkesztés, 114 szakfolyóiratcikk, 154 könyvfejezet szerepel. Életében 12 ezer oldalnyi tudományos írása jelent meg, a könyvszerkesztéseket nem számítva. Műveit itthon és külföldön egyaránt forgatják, hiszen eddig közel 3800 hivatkozást regisztráltak alkotásaira.

A tudományszervezésben, tudományos közéletben is szinte minden „stratégiai pozíciót” betöltött élete során. Regionális tudományi tisztségei közül kiemelendő, hogy az 1986 őszen alakult MTA Regionális Tudományos Bizottságának 1990-től tagjává, majd 1993-tól titkárává, később 1996-tól 2008-ig, majd 2015-től még egyszer (összesen öt akadémiai ciklusra) elnökévé választották. Ez volt az az időszak, amikor Enyedi György, a magyar regionális tudomány alapítója, az MTA 1999–2002 közötti alelnöke irányításával önálló tudományterületként regisztrálták a regionális tudományt. Alapító szerkesztőbizottsági tagja volt a Comitatus Önkormányzati Szemlének, amitől akkor vonult vissza, amikor a Tér és Társadalom főszerkesztője lett. Ezt a tisztségét 1994–2010 között töltötte be. 2011-től 2017-ig a Magyar Regionális Tudományi Társaság (MRTT) elnöke volt, majd 2017-től tiszteletbeli elnöke lett. 2016 óta az Enyedi György Regionális Tudományi Alapítvány kuratóriumának elnöke, a City.hu Várostudományi Szemle társalapítója.

Tudományos munkásságát számos alkalommal ismerték el (a teljesség igénye nélkül): Akadémiai Ifjúsági Díjjal, Pro Geographia oklevéllel, Pro Régio Díjjal, a Pro Renovanda

Cultura Hungariae Alapítvány Deák Ferenc Tudományos Díjával, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével, Regionális Tudományért Díjjal, díszdoktori címmel. A regionális tudomány területén végzett iskolateremtő kutatói, oktatói és tudományos szervező munkásságáért 2017-ben Akadémiai Díjat kapott, majd 2022-ben a regionális tudomány, ezen belül a regionális gazdaságfejlesztés területén végzett több évtizedes munkája elismeréseként Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetésben részesült. 2000 és 2012 között öt alkalommal jelölték MTA levelező tagságra. Helyi elismertségét mutatja, hogy Győr Megyei Jogú Város Díszpolgára.

Hobbija a műgyűjtés volt, a geometrikus művek nagy rajongójaként ismerte ország-világ. Ezen a területen is jól megmutatkozott a kutatói vénája, hiszen még monográfiát is kiadott a műgyűjtés elméletéről és gyakorlatáról.

AZ EMLÉKSZÁM

A Comitatus szerkesztőbizottsága 2024. évi első ülésén határozott arról, hogy egykori szerkesztőségi tagjáról, Rechnitzer Jánosról tematikus számmal emlékeznek meg. Professzor úr nagy és szerteágazó életművet hagyott maga után, amelynek teljes feldolgozása nagyobb terjedelmet és hosszabb időt igényel. Viszont úgy gondoltuk, hogy kollégái, pályatársai, tanítványai emlékezetében most még élénken él a személye, amely folyamatosan új témák kutatására inspirált. Elsődlegesen ezeknek, az általa inspirált, az ő eredményeit tovább- vagy átgondoló publikációknak akartunk helyet adni tervezett tematikus lapszámunkban.

A megvalósítás során a tavalyi nagy sikerű „Faragó70” lapszámnál bevált módszert alkalmaztuk. Elgondolásunk szerint 12-15 tanulmány keretében Rechnitzer János leggyakrabban hivatkozott, legjelentősebb hatású publikációira, gondolataira kívántunk reflektálni, felkért szerzőgárdával, akik tisztelik, ismerik és elismerik munkásságát. A rövid határidő ellenére a beküldött tanulmányok száma és színvonala ismét kivételesen magas lett, mutatva Rechnitzer János megbecsültségét. A kéziratok ajánlott terjedelme mindössze 20 ezer karakter volt, így végül 20 írás jelenhetett meg az emlékszámban. Több szerző jelentkezett olyan tisztelgő írással, amelynek karakterszáma olyan mértékben haladta meg az ajánlott terjedelmet, hogy kénytelenek voltunk átirányítani egy későbbi, nem tematikus lapszámunkba. Továbbá többen jelezték azt is, hogy a megadott határidőre nem tudnak kéziratot leadni, de később szeretnének élni a lehetőséggel, aminek a szerkesztőség készséggel ad helyet.

Az emlékszámba beérkező kéziratok gondozása során azzal szembesültünk, hogy az írók döntő többsége nem egyetlen kiválasztott műre reflektál, hanem egy, Rechnitzer János által is vizsgált témakörrel foglalkozik. Ezek a témakörök jól közelítenek a professzor úr tudományos eredményeinél felsoroltakhoz, ezért a szerkesztés során igyekeztünk ezekhez igazodni.

Rechnitzer János lányának bevezető gondolatai után, elsőként egy pályatárs, Hajdú Zoltán írását olvashatjuk, amely a regionális tudomány hazai és nemzetközi formálódását, ehhez kapcsolódva pedig Rechnitzer János szakmai pályafutásának fordulópontjait járja körül. Több fontos fordulópontot jelentő, de eddig csak „oral history” szintjén létező eseményt, történetet ír le, amely így megőrződhet az utókor számára. Ezt egyik tanítványa,

Dusek Tamás tanulmánya követi, kapcsolódva a professzor regionális gazdaságtan témakörében megjelent munkáihoz, pontosabban azt kiegészítve a Thünen előtti regionális gazdaságtan elmélettörténeti bemutatásával.

A második blokk a professzor munkásságán belül az innovációk összetételének és térbeli terjedésének témaköréhez kapcsolódik. Ezen belül az első írás Döry Tibor tollából született, és a regionális innovációs rendszerek evolúcióját mutatja be, különös tekintettel az innováció ökoszisztéma alapú megközelítéseivel alkotott közös metszetekre. A következő tanulmány, a regionális innovációs rendszerek meghatározó szereplőit, az egyetemeket veszi górcső alá. Filep Bálint, a Széchenyi István Egyetem elnökeként autentikus forrás az egyetemek térségfejlesztő szerepének bemutatására, ami jelentős átalakuláson ment keresztül Rechnitzer János kétezres évek elején folytatott ezirányú elemzései óta. Ugyancsak fontos elemei a regionális innovációs rendszereknek a vállalatok, ezek beágyazódásának és beágyazottságának jellegzetességeivel foglalkozik Reisinger Adrienn és Tóth Balázs István írása, amelynek érdeme, hogy fontos kutatási réssre hívja fel a figyelmet a nagyvállalatoktól eltérő méretű vállalatok beágyazódási folyamatainak vizsgálatával. A következő tanulmány Nárai Márta és Reisinger Adrienn munkája, amely társadalmi innovációként értelmezi a civil szervezeteket és vizsgálja azok hazai térbeli szerkezetének időbeli változását.

A következő nagy témakör a határon átnyúló kapcsolatok vizsgálata. Ezen belül Hardi Tamás és szerzőtársai a Duna menti városhálózat kialakulását és fejlődését mutatják be a folyó középső és alsó szakaszán. A dolgozat egy összehasonlító tanulmány a dunai városok jellemzőiről, bemutatva a dunai városok fejlődési útjait. E témakörben a másik tanulmány Kézai Petra és Zsibók Zsuzsanna munkája. Tanulmányuk fókuszában az osztrák-magyar határregió fejlődésének feltárása mellett a határon átnyúló együttműködések, azon belül is a testvérvárosi kapcsolatok állnak.

A következő blokk a területi fejlődést befolyásoló tényezők elemzése, illetve a térszerkezet alakulásának vizsgálata köré szerveződik. Az első írás Kocziszky György és Lipták Katalin nevéhez fűződik, akik módszertani munkájukkal az Európai Unió támogatásainak térségi hatásvizsgálatához szeretnének hozzájárulni. Tanulmányuk célja, hogy azonosítsa az uniós alapok felhasználásának hatásait az érintett régiókban, számszerűsítse az egyes hatásokat, és áttekintést nyújtson az elért társadalmi, gazdasági és környezeti hatásokról. A következő tanulmány Kelet-Közép-Európa térszerkezetével foglalkozik. Szabó Pál beavartan Rechnitzer János inspirálására kezdte el keresni a kelet-közép-európai centrumtérseget. Írásából megtudhatjuk, mire jutott. A blokkon belül az utolsó tanulmány professzor úr munkásságának azon utolsó szakaszához kapcsolódik, amelyet a kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézetében végzett. A kollégái (Jakobi Ákos, Szabó Mariann, Mislivetz Ferenc, Morvay Szabolcs) által bemutatott Kreatív Város Fenntartható Vidék (KRAFT) koncepció, illetve módszertan alapjait az, hogy egy régió fejlesztéseinek, beruházásainak sikere döntő mértékben a térség gazdasági és társadalmi szereplőinek hatékony együttműködésétől függ, amelyre gyakorlati példát is hoznak az Insula Magna Program bemutatásával.

A következő, területi tervezés és politika témakör egy personaliával indul, amelyben Pálné Kovács Ilona, az MRTT elnöke liberális fejlesztéspolitikai üzeneteket keres Rechnitzer János munkásságában, különös tekintettel a versenyképességgel, az innovációval és a városhálózatokkal kapcsolatos megközelítésében. Véggonklúziójában a pályatárs libera-

lizmusát idealistának minősíti. A következő, személyes hangvétellő írásban a Comitatus főszerkesztője, Agg Zoltán vállaltan megyepárti nézőpontból a regionalizmus élharcosa-ként mutatja be Rechnitzer Jánost. Ez a dolgozat szintén számos olyan eseményt ír le, ami eddig csak szájhagyomány útján terjedt, az olvasók döntő többségére vélhetően az újdonság erejével fog hatni. A következő írás Szegvári Péter tollából azt a kérdést teszi fel, hogy vajon csökkenthető-e Magyarországon a "főváros szindróma" a területpolitika új eszközeivel. A tanulmányban a szerző kifejti nézeteit a magyar területpolitika megtapasztalt, illetve kívánatos település-, azon belül kiemelten városhálózat fejlesztési koncepcióiról és gyakorlatairól. A témakörön belül a negyedik tanulmány Mayer Gábor és László Tamás írása a hazai területfejlesztés régi-új kihívásairól. Megtisztelő, hogy a területfejlesztésért felelős államtitkár személyében aktív kormánytisztviselő osztja meg a Comitatus olvasóival ebben a témában a nézeteit. A blokkon belül az utolsó tanulmányban Mezei Katalin a kedvezményezett térségek szerepét vizsgálja a hazai területfejlesztésben a rendszerváltozástól napjainkig.

Az utolsó témakör a városokkal, városhálózatokkal foglalkozik. A bevezető írás a City.hu főszerkesztőjének, Szirmai Viktóriának a személyes megemlékezése Rechnitzer Jánosról, a városkutatóról. Ezt követi a pályatárs, Lengyel Imre írása, amelyben a professzorral szerzőtársaként közösen írt regionális gazdaságtani könyvük városgazdaságtani fejezetéhez szolgál újabb adalékokkal. A következő tanulmányban Somlyódy Péter és Pfiel Edit nagyvárosaink elszalasztott felzárkózási lehetőségéről ír az elmúlt tíz év tükrében. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy a funkcionális várostérségi szemlélet, a hálózatos fejlesztések és az elemek közötti kapcsolatok elhanyagolása döntő szerepet játszhat e nagyvárosok stagnálásában. Végül pedig Baranyai Nóra egy konkrét város, Székesfehérvár fejlődését mutatja be polgármesteri szemszögből, elsősorban a rendszerváltozás utáni időszakra koncentráva. A tanulmány bizonyítja, hogy egy város sikeréhez az önkormányzat tudatos fejlesztéspolitikájára van szükség.

Reményeink szerint a tematikus szám érdemben reflektál Rechnitzer János munkásságának legfontosabb mérföldköveire, és méltó módon emlékezik a regionális tudomány korszakos egyéniségére!

Dr. Berkes Judit

egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Gazdasági Elemzések Tanszék;
tudományos munkatárs, HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete, Dunántúli Tudományos Osztály

Dr. Mezei Katalin

tanszékvezető, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar, Területi Tudományi és Vidékfejlesztési Tanszék

Dr. Rácz Szilárd

osztályvezető, tudományos főmunkatárs, HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete, Dunántúli Tudományos Osztály

•
Prof. Dr. Rechnitzer János (1952–2023)